TARTU RAEKOJAD POOLA JA ROOTSI AJAL.

Linnaarhivaar mag. phil. E. Tender.

I. TARTU PIISKOPIAEGNE RAEKODA.

Tartu linna vanema arhiivi hävimise tõttu puuduvad meil pea igasugused otsekohesed teated siinse raekoja kohta keskajal. Vanimad andmed Tartu kogukondlike ehitiste kohta leiduvad alles 1547.—1555. aasta raeprotokollis [1]. Soodus meile on asjaolu, et tolleaegsel raesekretäril oli kiiduväärt komme iga raeistungi protokolli ees ära tähendada kuupäeva kõrval ka istungi pidamise paik. Neist märkustest selgub, et Tartu raad pidas 16. sajandi keskel istungeid kolmes kohas: 1) raekojas (zu Radthuise), 2) kantseleis (in der Schriuerie) ja 3) „uues toas" (im neuwen gemacke). Kõik kolm olid arvatavasti eri hooned. „Uue toa" asukoha saame määratleda sama protokolli abil. Nimelt sõlmis raad 6. veebruaril 1552 „alhier zu Dorbtt Im neuwen Gemache am Marcked bey der Müntze belegen" lepingu ühe kahurivalajaga Tallinnast 52 kahuri valamise kohta [2].

Wybers'i revisjoni-raamatu andmeil asus Tartu rahapada piiskopi-aja lõpul turu ääres Küüni tänava nurgal praeguse maja nr. 3 krundil [3]. See „uus tuba" ei võinud olla iseseisev hoone, sest rahapaja kõrval asuv krunt vastu turgu kuulus piiskopi-aja lõpul eraisik Johannes Greiger'ile [4]. Nähtavasti oli see ainult juurde-ehitis rahapaja hoonele.

Vist seetõttu ei mainita „uut tuba" ka 1582. aasta Tartu majade revisjoni-protokollis.

Et kantseleigi asus eri majas, seda tõendab 1558. aasta Tartu kapitulatsiooni neljas punkt, kus on loendatud hooned, mille allesjätmist enesele linn nõudis venelastelt. Nende hulgas nimetatakse eraldi raekoda

---

[1]) P. C. 1547—1555, (C. 1.).

[2]) P. C. 1552, (C. 1.), f. 189 b.

[3]) Wybers, R. B. (A. 10.), f. 7 a: Ka Riia raekojas leidus „nye gemack", kuid see oli ruum raekojas eneses (Buchholtz, Zur Geschichte des Rigaschen Rahthauses, Mittheilungen, Bd. XV, lk. 208). „Neues Gemach" nimetati ka aa. 1442—1444 Lübecki raekojale juurde-ehitatud ruumi (Rahtgens. Siedlungs- und Baugeschichte der Stadt Lübeck, Lübecker Heimatbuch, lk. 169).

[4]) Wybers, R. B. (A. 10), f. 9 a.

Tartu II, lk. 218